

КОЛИ НЕОБХІДНО ВЧИТИСЬ «БЕЗПЕЧНОМУ» ІНТЕРНЕТУ?

Сокол І. М.

У 1969 році в США почала функціонувати перша мережа ARPANET [1], яка об'єднала чотири наукових установи: Каліфорнійський університет в Лос-Анджелесі, Стенфордський дослідницький центр, Університет Юти та Університет штату Каліфорнія в Санта-Барбарі.

Уже у 1971 році була розроблена перша програма для відправки електронної пошти мережою. У 1988 році був розроблений протокол Internet Relay Chat (IRC), завдяки чому в Інтернеті стало можливе спілкування в реальному часі. Так, покровою, створювалась глобальна мережа Інтернет, яка отримала свою назву лише у 1995 році. Отже, Інтернет — це глобальна інформаційна мережа, яка:

- логічно взаємопов'язана через простір глобальних унікальних адрес, які базуються на інтернет-протоколі або на подальших його розширеннях чи модифікаціях;
- здатна підтримувати комунікації з використанням протоколу керування передаванням й інтернет-протоколу та/або інших IP-сумісних протоколів;
- забезпечує, використовує або робить доступним для колективного чи особистого користування високошвидкісні служби (сервіси), надбудовані над загальною комунікаційною інфраструктурою [2, с. 4].

Інтернет — це інформаційна система, що складається з мільйонів джерел інформації, які називають інформаційними ресурсами [3, с. 8].

На сьогоднішній день, вміння користуватися глобально мережею це не просто «данина моді», а необхідність для сучасної людини. Люди спілкуються в соціальних мережах, ведуть власні блоги і сайти, роботодавці просять надсилати резюме електронною поштою, конференції проходять у вигляді вебінарів, з'являються нові терміни: «освіта 2.0», «педагогіка 2.0», «фолксономія», «теги», «геотагінг» тощо.

Так що бум інформаційно-комунікаційних технологій охопив і сферу освіти. Адміністрації навчальних закладів приймають документи електронною поштою, учителі використовують інтерактивні дошки на уроках, учні із задоволенням вивчають на уроках інформатики тему «Глобальна мережа Інтернет».

Інтернет надав людині багато можливостей, але серед великих плюсів не треба забувати про такі ж великі мінуси.

Співробітники Запорізького інституту післядипломної педагогічної освіти О.В. Нікулочкіна та О.В. Петрик провели анкетування 257 учнів четвертого класу. Перед респондентами були поставлені запитання щодо вміння працювати в Інтернеті, часу та мети перебування у Всесвітній мережі. Згідно результатів, 65% респондентів шукають в Інтернеті нову інформацію, 43% грають у мережеві ігри, 15% спілкуються з друзями в чаті або за допомогою електронної пошти, 7% скачують художні та мультимедійні фільми, музику тощо. На запитання «Скільки часу ти проводиш в internet?» 53% дітей зазначили — від 15 до 30 хв. щоденно, 15% — до 1 год.. Під час проведення анкетування було виявлено, що є діти, які працюють більше

3-х годин щоденно, або працюють в мережі [4].

В Україні про безпечний Інтернет почали «голосно» говорити лише у 2008 році завдяки програмі «Онляндія — безпечна веб-країна», ініційованою Коаліцією за безпеку дітей в Інтернеті, що заснована компанією «Майкрософт Україна» в рамках програми «Партнерство в навчанні» [5]. Програма «Безпека дітей в Інтернеті» включає цілу низку заходів, спрямованих на навчання дітей, учителів та батьків правилам безпечного користування Інтернетом.

Але постає запитання: чи достатньо цього? Коли ми повинні починати розмовляти про «безпечний» Інтернет? Кому ми повинні це роз'яснювати: дорослим людям, які вже вміють користуватися Інтернетом, або маленьким дітям, які тільки починають робити перші кроки в глобальній мережі?

Звичайно, що роз'яснювати про Інтернет-небезпеки необхідно вже на перших кроках його використання, а це — діти, які вдома і в школі починають знайомитися з мережею. На уроках інформатики учні вивчають тему «Глобальна мережа Інтернет», а чи вчать вони всім небезпекам в Інтернеті, чи вчать вони, як себе захистити, як правильно використовувати Інтернет-ресурси тощо.

Щоб дати відповіді на поставлені запитання, необхідно з'ясувати, з якими ж небезпеками можуть зіткнутися діти в мережі. Згідно аналізу Інтернет-ресурсів [5, 6, 7, 8, 9], які працюють в даному напрямку, можна виділити такі небезпеки:

- комп'ютерні віруси — програма або частина програми, призначена для того, щоб спричинити небажані наслідки для комп'ютера або інформаційної системи;
- збір особистих даних в Інтернеті;
- порно сайти, фотографії, відео тощо;
- фішинг — Інтернет-шахрайства, пов'язані з обманом користувачів за допомогою фальшивих веб-сторінок або посилань;
- спам — небажані повідомлення електронною поштою, які зазвичай відправляються з метою безпосереднього маркетингу;
- дитяча порнографія;
- виманювання грошей шляхом шахрайства;
- хакер, зломщик — особа, яка зламує інформаційну мережу чи систему організації або використовує її, не маючи на це дозволу;
- розмови на тему сексу, «чіпляння» до дітей в Інтернеті;
- порушення авторського права;
- торгівля дітьми, вербування;
- Інтернет-залежність — нав'язливе бажання підключитися до Інтернету і хвороблива нездатність вчасно відключитися від Інтернету;
- переслідування, залякування.

Це лише невеликий перелік тих небезпек, з якими дитина може зустрітись в глобальній мережі.

Згідно Всеукраїнського широкомасштабного дослідження «Рівень обізнаності українців щодо питань безпеки дітей в Інтернеті», яке було проведено у 2011 році у рамках програми Microsoft «Партнерство в навчанні» кафедрою превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО в Україні серед ризиків в Інтернеті діти одразу називають найвідоміші: віруси — 39%, «дорослий» контент (маються на увазі сайти з порнографічним змістом) — 21%, Інтернет-залежність — 19% та шахрайство (мається на увазі викрадення особистої інформації і паролів, банківської інформації, шахрайство за допомогою Інтернет-магазинів та онлайн-сервісів з платними СМС) — 3,45% [13].

Аналізуючи навчальні програми з інформатики можна побачити, що основна увага приділяється комп'ютерним вірусам, інколи авторському праву. Так, наприклад, у навчальній програмі (інваріативна складова) «Сходинки до інформатики» 2–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів в 3-му класі вивчається розділ «Пошук даних в Інтернеті». З усіх перерахованих небезпек, у даному розділі розглядається тема «Авторське право та Інтернет» та «Безпечна робота в Інтернеті». На жаль, автори програми не розкривають детальніше тему «Безпечна робота в Інтернеті».

Згідно навчальної програми для учнів 10–11-их класів загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту) в 10-му класі вивчається декілька тем, у яких йде вивчення можливостей глобальної мережі Інтернет, а саме: «Навчання в Інтернеті», «Служби Інтернету», «Інформаційні технології», але в жодній з тем не розглядаються небезпеки, приділяється увага лише етикету листування і спілкування в чатах та форумах.

У навчальній програмі для 10–11-их класів загальноосвітніх навчальних закладів (академічний рівень) надається більше години для вивчення тем «Навчання в Інтернеті», «Служби Інтернету» та «Автоматизоване створення й публікація веб-ресурсів», але не розглядаються небезпеки, з якими учень може зіткнутись під час вивчення тем.

У програмі курсу за вибором «Основи Інтернету» (Ю.О. Дорошенко, І.О. Завадський, Н.С. Прокопенко) пропонується ознайомитись з правилами етикету електронної переписки та правилами етикету онлайн-ового спілкування. Під час вивчення теми «Інтернет та інформаційна безпека» увага приділяється поняттям: «хакер», «спам», «інформаційні атаки зловмисників», «вірус», «adware та spyware», «авторське право та плагіат». Під час практичних робіт учні навчаються працювати з антивірусним програмним забезпеченням, застосовувати стратегію запобігання надходженню спаму і антиспамового забезпечення, здійснювати захист комп'ютера і налаштувати брандмауер. На жаль, дана програма розрахована для старших класів.

Згідно Всеукраїнського широкомасштабного дослідження «Рівень обізнаності українців щодо питань безпеки дітей в Інтернеті», яке було проведено у 2011 році у рамках програми Microsoft «Партнерство в навчанні» кафедрою превентивної роботи та соціальної політики ЮНЕСКО в Україні, про свої знання з приводу небезпек у мережі заявили 85% вчителів і 27% дійсно з ними знайомі. Водночас 68% вважають, що тема безпеки у мережі — чергова реклама антивірусного про-

грамного забезпечення. Серед ризиків у мережі вчителі називають шахрайство — 48,8%, віруси — 21,3%, прояви насильства над дітьми (мається на увазі як психологічне насильство під час перегляду певних матеріалів, так і реальне насильство внаслідок активності в Інтернеті) — 20,7%. При цьому, незважаючи на обізнаність, 68,3% вчителів вважають, що питання безпеки в Інтернеті більше рекламується виробниками антивірусного ПЗ, ніж реально існує [13].

Отже, проаналізувавши навчальні програми з інформатики, можна побачити, що на уроках приділяється мало часу для вивчення таких актуальних питань. Найбільша частина загроз розглядається лише в старших класах, хоча на сьогоднішній день деякі першокласники вміють працювати з Інтернетом краще ніж батьки та вчителі. Тобто в школах ми вчимо дітей працювати з мережею, але вчителям «не вистачає» часу розповісти учням до чого можуть привести ці знання.

Також у жодній програмі не приділяється увага психологічним аспектам роботи в мережі. Наприклад, як реагувати дитині, коли їй запропонували переглянути порно фотографії або запрошують до реальної зустрічі.

Дана тема дуже актуально в реаліях сьогодення і повинна розглядатись не тільки в старших класах та під час виховних заходів, а промовляти з перших кроків вивчення всесвітньої мережі. Приділяти увагу безпечному Інтернету повинні не тільки вчителі інформатики, а й адміністрація школи, вчителі-предметники і, у першу чергу, батьки.

Література

1. Електронний ресурс: Стаття «Інтернет», матеріал вільної Інтернет-енциклопедії «Вікіпедія»: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Інтернет>.
2. Глинський Я.М., Рязьська В.А. Інтернет: Мережі, HTML і телекомунікації: навч. посіб. Самоучит. — 5-те вид. — Львів: СПД Глинський, 2007. — 224с.
3. Левченко О.М., Завадський І.О., Прокопенко Н.С. Основи Інтернету: [Навч. посіб.] / Левченко О.М., Завадський І.О., Прокопенко Н.С. — 2-ге вид., допов. та дооп. — К.: Вид. група ВНУ, 2009. — 288с.
4. Нікулочкіна О.В., Петрик О.В. Вплив Інтернет-середовища на особистість молодшого школяра. Личність в єдиному образотельному просторі: збірник наукових статей ІМіжнародного образотельного форуму (г. Зпорожє, 5–7 мая 2010 года).
5. Електронний ресурс: портал «Онляндія — безпечна веб-країна»: <https://onlandia.org.ua>.
6. Електронний ресурс: Центр безпечного Інтернету в Росії: <http://www.saferunet.ru/>.
7. Електронний ресурс: Стаття «Інтернет-зависимость», матеріал вільної Інтернет-енциклопедії «Вікіпедія»: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Інтернет-зависимость>.
8. Електронний ресурс: Стаття «Скажи «ТАК» безпечному Інтернету», сайт «Вечірня Полтава», Тетяна Галям, 19.10.2011: <http://www.vechirka.pl.ua/articles/2011/10/19/63943765/>.
9. Електронний ресурс: Стаття «Небезпечний інтернет», Марина Дорош, 2012-02-16: <http://osvita.telekritika.ua/material/4582>.
10. Програма (інваріативна складова). Сходинки до інформатики 2–4 класи загальноосвітніх навчальних закладів.
11. Інформатика. Навчальна програма для учнів 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Рівень стандарту.
12. Інформатика. Навчальна програма для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Академічний рівень.
13. Всеукраїнський широкомасштабне дослідження «Рівень обізнаності українців щодо питань безпеки дітей в Інтернеті». Електронний доступ: https://onlandia.org.ua/pages/UNESCO_research_whitepaper.